

TÜRK DIŞ POLİTİKASININ NİTELİĞİ ÜZERİNE KAVRAMSAL BİR TARTIŞMA: DEĞERLİ YALNIZLIK MI, ŞUURLU DİNAMİZM Mİ?

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Hüsrev ÇELİK
Düzce Üniversitesi, İşletme Fakültesi
husrevcelik@gmail.com

Özet

Uluslar arası ilişkiler disiplini dinamik bir bilim dalıdır. Süreç içerisinde yeni hadiseler ve bu yeni hadiselerle ilgili olarak yeni kavramlar ortaya çıkmaktadır. Bu hadiseler ve kavramlar disiplinin genişlemesine katkıda bulunmaktadır. Son dönemde Türkiye'nin çevresinde yaşanan hadiseler Türk Dış Politikası üzerinde de bir tartışma başlatmıştır. Dış politikayı nitelendirme amacı taşıyan bu tartışma “değerli yalnızlık” kavramı etrafında yoğunlaşmıştır. Değerli yalnızlık etrafındaki bu tartışma disipline, literatüre yeni bir kavram kazandırmıştır. 1960 yılında dönemin Türk Dış Politikasını nitelendirmek için başka bir kavram “şuurlu dinamizm” kavramı ileri sürülmüştür. Ancak bu kavram etrafında bir tartışma söz konusu olmamıştır. Bu çalışmada, her iki kavramında bilimsel zemine taşınması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede her iki kavramında ortaya çıkış süreçleri ele alınacaktır. Türk Dış Politikasının, her iki kavram karşısındaki konumu tartışılacaktır. Türk Dış Politikasının niteliğinin “değerli yalnızlık mı” yoksa “şuurlu dinamizm” ekseninde mi olduğu irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Değerli Yalnızlık, Şuurlu Dinamizm

A DISCUSSION ON THE CONCEPTUAL NATURE OF TURKISH FOREIGN POLICY: PRECIOUS SOLITUDE (ISOLATIONISM) or CONSCIOUS DYNAMISM?

Abstract

The discipline of international relations is a dynamic science. The new incidents in this process and new concepts depending on the nature of these new incidents have been emerging. These incidents and concepts have contributed to the expansion of the discipline. The events taking place around Turkey in recent years have initiated a discussion on Turkish Foreign Policy. This discussion with the aim of describing the foreign policy has focused around the concept of “precious solitude”. The discussion on “precious solitude” has brought a new concept in literature and discipline. Another concept to qualify Turkish Foreign Policy, “conscious dynamism concept” has been proposed; however, a discussion around this concept

has not been concerned. In this study, it is aimed to move both concepts on the scientific area. In this context, the emerging processes of both concepts will be handled. The position of Turkish Foreign Policy across both concepts will be discussed. It will be intellectualized if the nature of Turkish Foreign Policy is at the axis of “precious solitude” or “conscious dynamism”.

Keywords: Turkish Foreign Policy, Precious Solitude (Isolationizm), Conscious Dynamism

1. Giriş

Tarihin akışı içerisinde ortaya çıkan hadiseler yeni kavramların ve kuramların da ortaya çıkmasına vesile olmaktadır (Yeşiltaş ve Balcı, 2011: 9). Ortaya çıkan hadiseler, hadiselerin ürettiği veya eşleştirildiği kavramlar ve kuramlar üzerinden tartışılmaktadır. Bu tartışmalar kimi zaman bir eleştiri, kimi zaman mevcut hadiselerin neden ve sonuçlarına bir izah arayışı, kimi zaman hâlihazırdaki durumu nitelendirme, kimi zaman muhtemel gelişmeleri öngörme çerçevesinde olabilmektedir.

Yeni kavramlar ve kuramların, yukarıda bahsedilen şekilde ortaya çıkardığı pratik hayatta kullanımına ilişkin faydalarının yanı sıra bir diğer katkısı da bilimsel alana olmaktadır. Günlük hayatta kullanılan kimi kelimeler, kavramlar bilimsel alanlara devşirilmektedir. Bilimsel alana devşirilen kimi kelimeler, devşirildikleri disiplin içerisinde günlük hayatın kullanımından mahiyetler, manalar yüklenmektedir. Yeni kavramlar yeni kuramlar yeni disiplinlerin oluşmasını, var olan disiplinlerin de genişlemesini sağlamaktadır.

Uluslar arası ilişkiler disiplinin de kavramsal ve kuramsal gelişmesi bu çerçevede olmuştur. Hatta uluslar arası ilişkiler disiplininin bu bakımdan oldukça zengin bir disiplin olduğu da söylenebilir. Bu disiplin içerisinde belirli hadiseleri, belirli dönemleri, ülkeleri ve politikaları vb. nitelendirmek için çeşitli kavramlar ve kelimelerle nitelendirmelerde bulunulmuştur.

Örneğin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra iki büyük devlet ABD ve SSCB ile bu devletlerin etrafında taraf olmuş diğer devletlerin oluşturduğu, sıcak bir çatışmadan genellikle kaçınma, ancak bununla birlikte rekabet ve mücadelede bulunma halinden oluşan uluslar arası sistemi tasvir etmek, nitelendirmek için “Soğuk Savaş” kavramı kullanılmıştır (Sander, 2001: 224). İkinci Dünya Savaşından hemen sonra 1990'lı yılların başına kadar olan uzunca bir dönemi nitelendirmek için uzunca bir süredir kullanıla gelen bu kavram, global düzeyde kabul görmüş ve kullanımı yaygın olmuştur. Soğuk Savaş kelimesi ifade edildiğinde, kavramın neleri kapsadığı ve nasıl bir dünyayı tasvir ettiği noktasında bir uzlaşma söz konusudur. Uluslar arası

ilişkilerin pratiğinde ortaya çıkmış olan bu fiili yapısal durum “soğuk savaş” kavramını disipline kazandırmıştır.

Doğru kavramın doğru yerde kullanılması, kavram ile hadisenin mahiyetinin örtüşmesi kavramın kalıcılığında belirleyici olmuştur. Bu durum bütün hadise, kuram ve kavram eşleştirmeleri için genelleştirilebilir. Hadisenin mahiyeti ile örtüşmeyen zıt bir kavramın kullanılması kavram üzerinde bir tartışma doğuracak, genel kabul oluşturmayacaktır.

Disiplin içerisindeki bu nitelendirmeler ve tanımlamaların kaynağı, kimi zaman resmi kurumların belgeleri olurken kimi zaman da düşünürlerin, bilim ve fikir adamlarının sözleri, kitapları, makaleleri, yazıları vb. olmaktadır. Herhangi bir şekilde ifade edilmiş olan bir kavramın üzerine, bir disiplin içerisinde yapılan tartışmalar, onun bilimsel alana devşirilmesine neden olmaktadır. Örneğin ‘Ulusal güvenlik kavramı ilk olarak İkinci Dünya Savaşı sonrasında ABD’de hazırlanan Ulusal Güvenlik Anlaşması’yla (National Security Act) siyasal yazına kazandırılmıştır’(Birdişli, 2011: 149). Resmi bir belgede yer alan bir kavram disiplin tarafından sahiplenilmiş ve disiplin içerisindeki eserlerde sıkça kullanılmıştır. Bu vesileyle disiplin bir kavram daha kazanmıştır.

Bazı kelimelerin ise disiplin içerisindeki teorisyenlerce kullanılması, günlük hayatın her hangi bir parçasında sıklıkla kullanılan bir kelimeyi disiplinin kavramı haline dönüştürmekte ona terminolojik bir anlam yüklemektedir. Buna en iyi örnek “güç” kavramını disiplin içerisinde kullanan ve bunun üzerine bir teori inşa eden Realizmdir (Özlük, 2009: 198). Günlük hayatta pek çok defa çok farklı yerlerde kullanılan güç kavramı, Realistler tarafından devşirilmiş ve bir disiplinin önemli kavramsal parçalarından birisi haline gelmiştir.

Kavramların disiplin içerisinde üretilmesi de söz konusu olmaktadır. ‘Joseph Nye ilk defa 1990 yılında, Amerika’nın düşüşte olduğu iddiasını tartışan Bound To Lead adlı kitabında yumuşak güç kavramına’(Çavuş, 2012: 24) kavramına yer vermiştir. Bu kavram disiplin içerisinde üretilen yeni bir kavram olmuş ve hızla benimsenmiştir. Bu yol ile literatür bir kavram daha kazanmıştır.

Siyaset adamlarının dile getirdikleri kimi kelimelerde siyaset bilimi ve uluslar arası ilişkiler alanında kavramsallaştırılabilmektedir. Kavramların siyaset bilimi, uluslar arası ilişkiler disiplini alanına dâhil olmasına ilişkin yukarıda sayılan yöntemler ve örnekler çoğaltılabilir.

Hadiseler, belgeler, aktörler, figürler, kitaplar, makaleler vb. gibi çok kanal üzerinden genelde bilimsel disiplinlere özellikle de uluslar arası ilişkiler disiplinine bir kavramsal akış olmaktadır. Kavramları ortaya çıkaran pratik durumlar, hadiseler, bilimsel alanın üzerinde

konusabileceği, tartışabileceği konuları, zeminleri oluşturmaktadır. Bu hadiselerin ürettiği kelimeler, kavramlar ve kuramlar da disiplinin üzerinde yükseldiği alanı genişletmekte ve disiplini zenginleştirmektedir.

Son dönemde ortaya çıkan “değerli yalnızlık” ve yarım asır önce ifade edilmiş olan “şuurlu dinamizm” kavramları yukarıda çerçeveselendirilen şekilde, bilimsel alana taşınabilecek kapasitede, kavramsal özelliğe sahip iki ifadedir. Bu çalışmada her iki kavramın da ortaya çıkış süreci ve her iki kavramın da mahiyeti, tartışılacak, reel karşılıkları irdelenecektir. Her iki kavramın da siyaset alanından bilimsel zemine kazandırılması için bilimsel çerçevede bir değerlendirmeye konu edilecektir.

2. Yalnızlık (Yalnızcılık - İzolasyonizm) Politikası

Değerli yalnızlık kavramının bizatihi kendisi üzerine ve bunun yanı sıra değerli yalnızlık kavramı üzerinden basında, siyasette, kamuoyunda yapılan Türk Dış Politikası üzerine yapılan tartışmaların bilimsel zemin üzerinde bir değerlendirmesini yapabilmek için öncelikle yalnızlık veya yalnızcılık kavramının teorik zeminine ve siyasi tarihteki pratik uygulamalara göz atmak gerekmektedir.

Yalnızlık veya yalnızcılık veya izolasyonizm kavramları (bazı kaynaklarda yalnızlık, bazı kaynaklarda yalnızcılık olarak geçmektedir), dünya siyasal sistemi ve yapısı içerisinde bir ülkenin, sistem içerisinde yer alan diğer siyasi aktörlerle, devletlerle diplomatik, siyasi, askeri ve ticari ilişkilerin en alt düzeyde tutulması, diğer ülkelerin askeri tehdit algılayacağı davranışlardan kaçınılması, başka ülkelerin askerlerine kendi ülkesinin imkânlarından yararlandırmaması, dışarıdan gelebilecek tehditlere karşı kendi iç imkânları ile tedbir alınmasının öncelikle göz önünde tutulması, başka ülkelerle askeri vb. ittifaklardan kaçınılması hallerini içeren bir politika tercihi çerçevesinde hareket etmeyi amaç edinmesidir (Gönlübol, 2000: 65). Yalnız olmak amacıyla “yalnızcılık” politikası çerçevesinde hareket etmek, doğal olarak “yalnız” olma halini netice vermektedir. Dolayısıyla yalnızlık ve yalnızcılık kelimeleri hangisi kullanılırsa kullanılsın iki kavramında ilintili olduğu görülmektedir.

Tarihte yalnızlık politikasını tercih eden en önemli ülkelerden birisi ABD olmuştur. 2 Aralık 1823'te ABD Başkanı James Monroe tarafından açıklanan ve Monroe Doktrini olarak nitelendirilen bildiri ile ABD uzun yıllar, dünya savaşlarına kadar sürecek yalnızlık politikasını ilan etmiştir. ABD benimsediği bu politika ile ne başka kıta ve ülkelere karışmış ne de başka ülke ve kıtaları kendi ülke ve kıtasına karıştırmıştır (Yılmaz, 2015). Ancak bu

dönem içerisinde ABD'nin yalnızlığı, diğer ülkelerle ticari ve diplomatik ilişkilerini tamamen kesme şeklinde olmamıştır. Örneğin Osmanlı Devleti ile ithalat ve ihracata dayalı ticari ilişkiler, anlaşmalar vb. olmuştur. Sadece ticari değil siyasi ilişkiler de kurmuştur (Şafak, 2003: 11-12).

1914 yılında ulusal güvenliğini korumak amacıyla yalnızlık politikasını terk etmiş, 1920 yılında yalnızlık politikasına tekrar dönmüştür. 1941 yılında Pearl Harbor baskını ise ABD'nin bir daha dönmek üzere yalnızcılık politikasını terk etmesine neden olmuştur (Gönlübol, 2000: 67). İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yalnızlık politikasını terk etmiş, bunun yanı sıra tam tersine oldukça müdahaleci bir politikayı benimsemiştir. Bu müdahaleciliği doğrudan olduğu gibi, uluslar arası kuruluşlar üzerinden de olabilmektedir (Baharçiçek: 238). Hatta ABD kurduğu uluslar arası sistem ile başka ülkeleri yalnızlığa itme imkânı dahi elde etmiştir.

Temelleri Başkan Washington tarafından atılan ve Monroe ile somutlaşan dış politikada yalnızlığı tercih etme hali, yeni kurulmuş, bağımsızlığını elde etmiş olan ülkenin kalkınmasını, ülke kaynaklarının başka ülkelerin sömürmesine müsaade etmeme amacı taşımaktaydı. ABD'nin bu politikayı tercih etmesinde ve yürütmesinde gerek coğrafi koşulları ve gerekse sahip olduğu doğal kaynaklar imkân tanımıştır (Türkmen, 2012: 18). Bu tercihin sürdürülebilir olması için ülkenin gerekli imkânlarla ve altyapıya sahip olması gereklidir. Yoksa bir ülkenin kendisinin yalnızlığı, yalnızcılığı seçtiğini ilan etmiş olması diğer ülkelerin onun bu tercihi çerçevesinde hareket edeceği anlamına gelmemektedir.

Yalnızlık hali ülkeler üzerinde çeşitli, farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birisi yukarıda bahsedilen ABD örneğinde olduğu gibi, yalnızlık politikasının bizatihi kendisini ve mahiyetindeki amaç, yöntem ve sınırlarını ülkelerin kendilerinin tercih ettikleri, benimsedikleri, belirledikleri, şekillendirdikleri bir yol ile olabilmektedir. Burada ülkenin kendi iradesi, tercihi ve yönetsel belirleyiciliği söz konusudur.

İkinci durumda ise yalnız kalan ülke “yalnızlığı” amaçlamamaktadır. Gelişen hadiseler sonucunda yalnızlık kendi iradesi dışında netice olarak ortaya çıkmaktadır. Ülkenin çeşitli söylemleri, yapmış olduğu veya yapmamış olduğu çeşitli eylemlerine, tutumlarına bağlı olarak, uluslar arası sistemin diğer unsurlarının onu yalnızlığa itmesi, yalnız bırakması hali söz konusudur.

Örneğin II. Dünya Savaşı boyunca Türkiye'nin benimsemiş olduğu tarafsızlık politikası sonucunda savaşın bitimini müteakiben yalnızlığa itilmiştir (Ertem, 2009: 329). Türkiye'nin

yalnız bırakılmasında, neticesinde yalnızlığı amaçlamadığı bir tutumu etken olmuştur. Türkiye'nin kendi ulusal güvenliği açısından savaş süresince eylemsiz kalmayı tercih etmesi, savaş sonunda onu yalnız bırakmıştır. Türkiye savaş sonunda bu yalnızlığı önemli şekilde hissetmiştir. Savaş sonrasında toplanan uluslar arası konferanslarda bu yalnızlığı hissettirilmiştir. Bu yalnızlık savaş sonrası ilk yıllarda o kadar ileri düzeye ulaşmıştır ki Sovyetlerin Türkiye'den toprak talebinde bulunması karşısında, uluslar arası sistemin güçleri sessiz kalmışlar, hatta bu sorunu iki ülkenin kendi arasında çözmesi gerektiğini ileri sürmüşlerdir (Özçelik, 2010: 266). Türkiye bu yalnızlık halinden çıkmak, iki kutuplu dünyada ittifaklar içerisinde yer almak için kendisi özellikle bir çaba göstermiştir (Bulut, 2008: 35).

Ülkelerin yapmış oldukları eylemler, hareketler onları yalnızlığa iten bir başka faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu konuda iki örnek ön plana çıkarılmaktadır. Söz konusu edilen örneklerden birincisi, Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesi esnasında, Sovyetler Birliği'nin yalnızlaştırılmak istenmesidir. Ancak Sovyetler Birliği'nin iki kutuplu dünyada, bir tarafın lideri olması ve zaten kendi çevresinde ittifakların bulunması, tam bir yalnızlık değil nispi bir yalnızlık halidir. Bu konuda daha belirgin ikinci örnek ise İran'dır. Gerek Irak ile olan savaşında ve gerekse devrim sonrası rejim değişikliği sonucu yeni rejimin politikalarına bağlı olarak İran, uluslar arası sistem tarafından yalnızlığa itilmiş, izolasyona ve hatta ambargolara kadar uzanan bir politikalar zinciri ile karşı karşıya kalmıştır (Erkan, 2014: 179).

Yukarıda örneklendirilen hadiseler uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde değerlendirilirken, tartışılırken “yalnızlık” veya “yalnızcılık” kavramları üzerinden ele alınmışlardır. Siyasi tarih içerisinde yer alan bu vakaların disiplin içerisinde kavramsal bir karşılığı olmuştur. Bu vb. hadiseler ile örtüşen kavramlar, disiplin içerisinde genel kabul görmüştür. Yalnızlık veya yalnızcılık söz konusu edildiğinde karşılığının ne olduğu noktasında bu örneklerin ön plana çıkarıldığı görülmektedir.

Yukarıdaki hadiseler çerçevesinde, “yalnızlık” olarak nitelendirilen politik tutum veya konum hallerinin genel çerçevesini şu şekilde çizebiliriz. Yalnızlık iradi veya gayri iradi şekilde ortaya çıkabilmektedir. İzolasyonizmi kendisi tercih eden ülkelerde öncelikle dışarıya karışmama hali söz konusudur (Sarı, 2012: 95). Bu durum daha ziyade siyasi ve askeri konularla ilişkilendirilmektedir. Bu ülkeler yalnızlığı tercih ederken ülke menfaati, güvenliği ve kalkınmasını amaç edinmektedirler. Amaçlarına uygun neticeler de alabilmektedirler. Yalnızlığı amaçlamadığı halde yalnızlığa itilen devletler ise sonuçlarını olumsuz olarak

hissetmektedirler. Yaptırımlar veya ambargolara maruz kalmaktadırlar. Siyasi, ticari ve askeri ittifaklarda kendilerine yer bulamamaktadırlar.

Yalnızlık halini tercih eden ülkenin yalnızlık politikasının bir veya birkaç ülkeye karışmama hali olmadığını, yalnızlık haline itilen ülkenin de bir veya birkaç ülke tarafından izole edilme hali olmadığı görülmektedir. Yalnızlığı tercih eden ülke bunu uluslar arası sisteme karşı, toptancı bir yaklaşımla uygulamaktadır. Yalnızlığa itilen ülke de yine yalnızlığa uluslar arası sistem tarafından maruz bırakılmaktadır. Bir veya birkaç ülke ile ilişkilerin sınırlandırılmasının bir yalnızlık halini içermediği söylenebilir.

3. Türk Dış Politikası'nda “Değerli Yalnızlık” Kavramının Ortaya Çıkışı

İlk bölümde kavramların ortaya çıkışı üzerine bir tahlil yapılmıştı. “Değerli yalnızlık” kavramı bu minvalde ortaya çıkan en yeni kavramlardan birisi olmuştur. Kavramın şu ana kadar ki serüveninin de yukarıda belirtilen süreç ile örtüştüğü görülmektedir.

Yalnızlık veya yalnızcılık kavramlarının altını dolduran politikaların neler olduğu disiplin içerisinde malumdur. Bu nedenle bu kavramların bilinirliği ve kullanılabilirliği bulunmaktadır. “Değerli yalnızlık” ise yeni bir kavramdır.

Kavramın ilk kullanımı yeni bir iletişim yöntemi olan sosyal medya olarak tabir edilen kanal üzerinden olmuştur ki bu da kavram kadar önemli bir yenilik ve kavram için dikkat çekilmesi gereken bir detaydır. Sosyal medyadan verilen bir mesajın serüveni gerek aktif siyaset alanına ve gerekse siyaset bilimi alanına kadar uzanabilmektedir.

Kavram; Başbakanın baş danışmanlığı görevinde bulunan, ancak bununla birlikte bir bilim adamı kimliği de bulunan Prof. Dr İbrahim Kalın tarafından kullanılmıştır. Kalın'ın 01 Ağustos 2013 tarihinde, sosyal medya iletişim ve paylaşım alanı olanı Twitter'da *“Türkiye'nin Ortadoğu'da yalnız kaldığı iddiası doğru değil. Ama bir eleştiri söz konusuysa, bu değerli bir yalnızlıktır.”* mesajını yayınlamasıyla, kavram hızla gündeme girmiş ve siyasetin pratik alanında yerini almıştır.

İbrahim Kalın tarafından siyaset ve bilimsel alana kazandırılan “değerli yalnızlık” kavramının kökeninin, 1896 yılında Kanada Maliye Bakanı George Eulas Foster tarafından ifade edilen “muhteşem yalnızlık/ görkemli yalnızlık (splendid isolation)” kavramına kadar uzandığı, bunun yanı sıra 19. yy'ın sonlarında İngiltere'de Başbakanlık yapan Benjamin Disreali'nin İngiltere'yi bir süre Avrupa'dan tecrit eden dış politika anlayışına kadar dayandığı da dile getirilmiştir (Şener, 2013). Ancak geçmişle yapılan bu bağlantının kavramla birebir

örtüşmediği söylenebilir. Kalın'ın daha önce kullanılan aynı ifadeleri kullanmayı tercih etmemesi ve farklı bir nitelendirmede bulunması, kavram ve mana itibariyle bir farklılığın vurgusu mahiyeti de taşımaktadır. Cengiz Çandar “değerli yalnızlık” kavramının iktidar çevrelerince “precious loneliness” olarak çevrilerek dünyaya sunulduğunu ifade etmektedir (Çandar, 2013). Kavramın bizatihi kendisi, mahiyeti ve çevirisi daha önce ifade edilen kavramlardan farklıdır. Bu farklılık onu yeni bir kavram statüsüne taşımaktadır.

İbrahim Kalın, daha sonra bir gazeteye verdiği mülakatta her ne kadar Türkiye'nin, yalnızlığı bir politika olarak benimsemediğini, kendisinin bu kavramı ilkeli bir duruşu ifade etmek için söylediğini, açıklamış olsa da (Ilıcak, 2013) kavramın aktif siyaset alanında ve basın yazınında farklı bireyler tarafından yüksek sesle tekrar edilir olması, yapılan açıklamanın kavram kadar işitilmesinin önüne geçmiştir.

4. Kavram Etrafında Şekillenen Tartışmalar

4.1. Kavram Üzerinden Eleştirel Yaklaşımlar

Kavramın dile getirilmesinden önce Türk Dış Politikası'nın niteliği üzerine kamuoyunda yapılan tartışmalar, kavramın siyaset ve basın alanında hızla kullanıma girmesinde etkili olmuştur. Türkiye'nin çevresindeki bölgelerde ve başta Mısır olmak üzere Ortadoğu bölgesinde meydana gelen, hızla gelişen ve değişen bir takım hadiselerle bağlı olarak Türkiye'nin dış politikasının yalnızlık eksenine kaydığı söz konusu edilmeye başlanmıştır (Güranlı, 2013). Dış politikaya getirilen yalnızlık eleştirileri “değerli yalnızlık” kavramıyla farklı bir mecra kazanmıştır. Dış politika tartışmaları “yalnızlık” kavramından “değerli yalnızlık” kavramı etrafına kaymıştır (Çelik, 2014).

Tartışmalar ve eleştiriler öncelikle yoğun olarak basında ve zaman zamanda aktif siyaset zemini üzerinde gerçekleşmiştir. Basındaki bu tartışmalar yerel basından (Tıraş, 2014) ulusal basına kadar geniş bir yelpazede gerçekleşmiştir.

Aslında basında yer alan “değerli yalnızlık” üzerine yazılan köşe yazılarının ve değerlendirmelerin daha ziyade Türk Dış Politikası'nın yalnız olduğunun sürekli vurgulanması üzerine olduğu görülmektedir. Bu yazıların ekserisinde Türkiye'nin yalnızlık politikasını benimseyip benimsemediği tartışılmamakta, Türkiye'nin tartışmasız şekilde yalnız olduğu ön plana çıkarılmaktadır. Tartışmaların ise söz konusu edilen yalnızlığın “değerli mi” yoksa “değersiz mi” olduğu ekseninde geliştiği görülmektedir.

Yazılarda, değerli yalnızlık kavramının ortaya çıkışına kadar olan süreç ile kavramın ortaya çıktığı andaki politik durumlar üzerinden değerlendirmeler yaygındır. Bunların yanı sıra gelecekte ortaya çıkabilecek muhtemel tabloya ilişkin öngörü içeren yazılara da rastlamak söz konusudur. Bütün bu yazıların ortak özelliklerinin oldukça sert ifadeler ve sert eleştirel yaklaşım mahiyeti taşıdıkları söylenebilir.

Sabah Gazetesi'nde yayınlanan bir köşe yazısında Ilıcak, Türkiye'nin "değerli yalnızlıkla" bir tercih olarak değil bir vaka olarak karşı karşıya kaldığını, değerli yalnızlık kavramının üretilmesinde 19. yy. Britanya'sının tercih ettiği yalnızlık politikasından esinlendiğinin anlaşıldığını belirttikten sonra, yalnızlık politikasının Britanya'yı daha da güçlendirdiğini, ancak Türkiye'nin yalnızlığının Türkiye'yi güçlendirmede, tam aksine zayıflattığını ileri sürmüştür (Ilıcak, 2013). Bu köşe yazılarından birisinde, Mısır'ın seçilmiş Cumhurbaşkanı'nın darbe ile görevden uzaklaştırılmasına Türkiye'nin verdiği tepkiden hareketle, Mısır ve Türkiye arasındaki kriz üzerinden değerli yalnızlık değerlendirilmesi yapılmakta, değerli yalnızlığın düşman kazanma boyutuna geldiği ifade edilmektedir (Cerrahoğlu, 2013). Bir başka köşe yazısında ki değerlendirmede de çember daha da genişletilmektedir. Kıbrıs sorununda olduğu gibi Türkiye'nin yalnızlık politikalarının eskiden beri varolageldiği, günümüzdeki politikaların da değişim yönlü olmadığı, böyle bir yalnızlığın ise "değerli" olduğunun şüpheli olduğu belirtilmektedir (Belge, 2015). Ortadoğu'yu merkeze alarak dış politikayı değerlendiren Çandar, değerli yalnızlık diye bir politika olamayacağını bunun etkisizlik anlamına geleceğini belirtmektedir. Çandar tasvir ettiği bir dış politika tablosu üzerinden, Türk Dış Politika'sına olan eleştirilerini daha da ileri taşımış, saçma sapan olarak nitelendirmiştir.(Çandar,2013),

Başka bir köşe yazısında da yine Ortadoğu'da yaşanan hadiselerden yola çıkılarak, Türkiye'nin politikasının yalnızlık ekseninde olduğu, yalnızlaştığı, bu durumun ortaya çıkmasında Türkiye'nin politik tercihleri ve adımlarının önemli faktör olduğu belirtilmektedir. Ancak bu yalnızlığın "değerli mi" yoksa "değersiz mi" olacağının ileride anlaşılacağı ifade edilmiştir (Semerci, 2013). Bu çerçevede benzer yorumların ve eleştirilerin yapıldığı yazılara ilişkin örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Değerli yalnızlık kavramı ve kavram üzerinden Türk Dış Politikasına ilişkin tartışmalar dış basında da yer almıştır. Nick Tattersall tarafından Reuters'da yayınlanan bir analizde Türkiye'nin yalnızlaştığı dile getirilmiş, hatta yorum daha ileri götürülerek "figüranlaştığı" söz konusu edilmiştir (Hürriyet 2013,19 Eylül).

Değerli yalnızlık kavramına ve Türkiye'nin aktif dış politikasının bu kavramla yani yalnızlıkla ilintili olduğunun iddia edildiği köşe yazılarında öne çıkan, göze çarpan ortak özellikler bulunmaktadır. Bunlardan ilki bu kavramın yeni bir kavram olduğu, yeni bir kavram olarak literatüre sunulduğunun vurgulanmasıdır. Böyle bir kabulün olması bilimsel alan açısından da önemlidir. İkincisi İbrahim Kalın'ın daha sonra yapmış olduğu Türkiye'nin aslında değerli yalnızlık politikasını benimsemediğine ilişkin açıklamasının göz ardı edildiği ve üzerinde durulmadığı görülmektedir. Üçüncüsü, bir kısım yazarlar ortada bir yalnızlığın olduğunu ancak bunun değerli olup olmadığının tartışmalı olduğunu ileri sürerlerken, bir kısım yazarların da ortada bir yalnızlık olduğunu ancak bunun değerli olduğunun söylenemeyeceği üzerine yoğunlaşmalarıdır. Dördüncüsü “değerli yalnızlık” veya “yalnızlık” üzerinden yapılan eleştirilerde, Türkiye'nin Mısır ve Suriye başta olmak üzere Ortadoğu Bölgesi'ndeki birkaç ülke ile olan sorunlu ilişkilerinden hareket edildiği, bütün dış politikanın birkaç ülke ve bir bölgeye indirildiği, buradan hareketle dış politikanın tamamını kapsayan bir genellemeye gidildiği görülmektedir.

Kavram etrafında, kavram üzerinde değerlendirmeler, tartışmalar sadece basınla sınırlı olmamıştır. Aktif siyaset alanı da tartışmaya dâhil olmuştur. Muhalefet kanadında yer alan siyaset adamları da konuya ilişkin görüşlerini ifade etmişlerdir. Bu konudaki değerlendirmelerden birisi muhalefet partisi milletvekili olmakla birlikte aynı zamanda bir bilim adamı kimliği de bulunan Yusuf Halaçoğlu'ndan gelmiştir. Halaçoğlu, Meclis kürsüsünden yaptığı konuşmasında; dış politikanın “değerli yalnızlığa dönüştüğünü; değerli yalnızlığın zavallı yalnızlığa doğru pupa yelken gittiğini”(Haberiniz, 2014), ifade etmiştir. Aynı zamanda bir bilim adamı olan Halaçoğlu'nun cümlesinde yer alan “zavallı yalnızlık” kavramı da siyaset bilimi literatürü için yeni bir kavram olarak bir kenara not edilebilir özelliktedir.

Meclis'te grubu bulunan bir başka muhalefet partisinin Genel Başkan Yardımcısı, Ortadoğu'da kanlı hadiselerin yaşandığı bir dönemde, Türkiye'nin “değerli yalnızlık” tezine sarıldığını ileri sürerek, kavram üzerinden bir eleştiri yapmıştır (malatyabeydagi, 2014). Meclis dışında yer alan bir başka siyasi partinin Genel Başkanı ise “değerli yalnızlığın aslında çaresizlik olduğunu ve Türkiye için risk oluşturduğunu” (Demokrat Parti, 2013), ifade etmiştir. Bu ve benzeri şekilde çoğaltılabilecek örnekler konunun yani kavramın siyasi alanda da tartışıldığını, gündeme getirildiğini göstermektedir. Kavram pratik siyaset sahasında da kendisine yeterince yer bulmuştur.

4.2. Kavram Üzerinden Yapılan Eleştirilere Karşıt Yaklaşımlar

Kavram üzerinden başlayan tartışmalar sadece eleştirel yaklaşımlarla sınırlı kalmamıştır. Kavrama ve kavramın mahiyeti üzerinden, Türk Dış Politikası'nın bütününe eleştirel yaklaşan görüşler de bu tartışmalar içerisinde eleştirilmiştir. Yani eleştirilerin de eleştirisi söz konusu olmuştur.

Eleştirilerin, karşıt eleştirisinde, Türkiye'nin dış politikasının yalnız olmaktan ziyade ilkeli, insani ve buna bağlı olarak "değerli" olduğu ve eleştirilerin yoğunlaştığı, Ortadoğu politikalarında da bağımsız politika geliştirmeye çalıştığı vurgulanmaktadır. Bu yaklaşım çerçevesinde Türk Dış Politikası'na değerli yalnızlık üzerinden eleştiri getirenler "değersiz yalnızlar" olarak nitelendirilmektedir (Aslan, 2014). Bu tarz bir yaklaşımda yalnız olup olmadığı çok söz konusu edilmeksizin politikaların değerli olduğu kabul edilmektedir.

Bu konuda bir başka yaklaşım ise daha nettir. İktidar partisi merkez teşkilatında görev almakla beraber, aynı zamanda gazete köşe yazarı da olan Abdurrahim Boynukalın konu ile ilgili bir yazısında "değerli yalnızlığın" kabulünü içeren şu cümlelere yer vermiştir. "Eskiden yalnızdık ve değersizdik. Şimdi yine yalnızız. Ancak hiç olmadığı kadar değerliyiz" (Boynukalın, 2013).

Bir başka yazar "değerli yalnızlık" kavramının onurlu, saygın, asil duruşu ifade eden bir kavramlaştırma olduğunu dile getirmiştir. Türk Dış Politikası'nın değerli bir duruşu olduğunu ancak yalnız olmadığını vurgulamıştır. Bu yaklaşımda kavramın mahiyeti önemli kabul edilmiş ancak kavramda yalnızlık ifadesinin de geçmesi nedeniyle, kavramın Türk Dış Politikası'yla tam örtüşmediği ifade edilmiştir (Kocabıyık, 2013).

Konu ile ilgili bir başka değerlendirmede ise İbrahim Kalın'ın daha sonra yaptığı açıklamanın görmezden gelinmesi ve sadece "değerli yalnızlık" kavramının dikkate alınması eleştiri konusu yapılmıştır (Acet, 2013). Bu vb. örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Karşıt yaklaşımlar üç kategoride yoğunlaşmıştır. İlki değerli yalnızlığın kabulü, ikincisi Türk Dış Politikası'nın değerli bir duruşu olmakla beraber yalnız olmadığı, üçüncüsü de İbrahim Kalın'ın sözlerinin eksik değerlendirmeye alındığı, açıklamalarının dikkate alınmadığı, sözlerinin içerisinde sadece "değerli yalnızlık" kavramına itibar edildiği ne söylemek istendiğinin tam karşılığını bulmadığı çerçevesinde olmuştur.

4.3. Türk Dış Politikası'nın Yalnızlık ve Değerli Yalnızlık Ekseninde Analizi

Gerek Türk Dış Politikası ve gerekse uluslar arası ilişkiler disiplini "değerli yalnızlık" olarak ifade edilen bir kavram ile tanışmıştır. Kavramın disiplin ile ilgili olması, disiplin içerisinde bilimsel bir çalışmaya konu edilmesini gerekli kılmıştır. Kavramın Türk Dış Politikası

üzerinden ortaya çıkmış olması ise kavramın değerlendirilmesi ve tartışılmasının Türk Dış Politikası'ndan bağımsız olmasına imkân vermemekte, birlikte ele alınmalarını zorunlu kılmaktadır.

Türk Dış Politikası'nın "değerli yalnızlık" kapsamında değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususundan önce, Türk Dış Politikası'nın "yalnızlık" ekseninde olup olmadığının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu tespitin yapılması önem arz etmektedir. Konu bir ülkenin dış politikasının bütünüyle nitelendirilmesi, adlandırılması ile ilgilidir. Bu nitelendirmeye bağlı olarak, gelecekte siyasi tarih içerisinde bir dönemin nitelendirildiği şekilde anılması söz konusu olabilecektir. Siyasetin pratik zemininde, çoğunlukla ve yoğunlukla basında, kamuoyunda tartışılmış bir konunun bilimsel zeminde değerlendirilmesi de gerekmektedir. Bu ise ifade edilen kavramların hadiselerle örtüşüp örtüşmediğinin tespiti ile mümkündür.

Pratik hadiselerden teorik çerçevenin oluşturulduğu bölüm olan "Yalnızlık Politikası" başlığı altında, başta ABD olmak üzere dünyadaki örnekleriyle yalnızlık halinin tanımlanması yapılmış ve genel çerçeveye ulaşılmıştır. Buradan hareketle "yalnızlık" halinden söz edebilmek için öncelikle bir ülkenin kendi iradesiyle böyle bir politik tercihinin var olup olmadığının sorgulanması, araştırılması gerekmektedir.

"Değerli yalnızlık" kavramı R. Tayyip Erdoğan'ın Başbakanlığı'nda kurulmuş olan 61. Hükümet döneminde ortaya çıkmıştır. Ancak Erdoğan'ın Başbakanlık yaptığı 59. 60. ve 61. Hükümet programlarında yalnızlık ve izolasyonu çağrıştıracak bir politikanın benimsenmediği, tam tersine uluslar arası konjonktürle uyumluluk (TBMM, 2003), dış politikada çok yönlü ve çok boyutluluk (TBMM, 2007), AB hedeflerine vurgunun yanı sıra, dış politikada temel hedefin Türkiye'yi bölgesel bir güç ve küresel bir aktör yapma ve uluslararası sistemin belirleyici ülkelerinden birisi haline getirmenin amaçlandığı (Resmi Gazete, 2011), belirtilmektedir.

Kavramın ortaya çıktığı dönemde Başbakan olan Erdoğan; yurtiçinde ve yurt dışında yapmış olduğu mitinglerde dış politika hedeflerine ilişkin kullandığı ifadeler hükümet programında belirtilen ilkelerle örtüşmektedir. Sık sık dile getirdiği "Bu bölgede biz de varız. Bu coğrafyada biz de varız" (Anadolu Ajansı, 2014), ifadeleri izolasyonist bir yaklaşım içermemektedir.

Türk Dış Politikası'nı belirleyen ve idare eden irade tarafından yalnızlığın bir politik tercih olarak öngörülmediği görülmektedir. Değerli yalnızlık eksenli tartışmalarda da hükümetin

böyle bir hedefi olduğu söz konusu edilmemektedir. Tartışmalarda değerli yalnızlığın bir amaç değil bir netice olduğu vurgulanmaktadır.

Yalnızlık halini ortaya çıkaran ikinci durumun ise ülkelerin yaptıkları veya yapmadıkları eylemlere bağlı olarak yalnızlığa itilmeleri hali olduğu önceki bölümlerde belirtilmişti. Ancak bu durumdaki bir yalnızlığın ise birkaç ülke ile sınırlı olmayacağı uluslar arası sistem tarafından bir yalnızlaştırmanın söz konusu olması gerektiği vurgulanmıştı.

Eleştirel yaklaşım sergileyen söz konusu köşe yazılarında, Türkiye'nin yalnızlaştığı hususu ön plana çıkarılmaktadır. Bu yazılardan bu politikanın devlet tarafından amaçlanmadığı ancak netice olarak meydana çıktığı yorumları baskındır. Türkiye'nin yalnızlığı üzerine yapılan bu değerlendirmelerin iki boyut üzerinden analiz edilmesi gerekmektedir. Birincisi ilişkilerin bozulduğu söz konusu edilen ülkelere bağlı olarak bir ülkenin yalnızlaştığının ileri sürülüp sürülemeyeceği, yani birkaç ülke ile dış politikada sorun yaşanması bir ülkeyi yalnızlaştırır mı? İkincisi de uluslar arası yapısal sistem içerisindeki konumunda, ittifak ve ilişkilerinde bir değişiklik olup olmadığıdır.

Değerli yalnızlık veya yalnızlığa düştüğünü ileri süren değerlendirmelerde, örneklemenin genelde Ortadoğu Bölgesi, daha dar anlamda da başta Mısır ve Suriye ülkeleri ile bunlar üzerinden yaşanan sorunlar söz konusu edilmektedir. Değerlendirmelerde çokça Mısır, Suriye ve İsrail ile olan ilişkiler örnek olarak sunulmaktadır.

Türkiye'nin dış politikasının salt Mısır ve Suriye'den hatta Ortadoğu'dan ibaret olmadığı, çok yönlü ve çok taraflı mahiyetinin bulunduğu vakıdır (Çelik, 2014). Değerli yalnızlık tartışmalarının olduğu günlere denk gelen günlerde, öncesinde ve sonrasında ki günlerde, aylarda uluslar arası alanda yapılan çeşitli faaliyetlere Türkiye'nin de katılması, bu faaliyetlerde diğer ülke başkanlarının ve yabancı basının Türkiye'ye ilgi göstermesi yalnızlık hali olmadığına ilişkin verilerdir.

Almanya Başbakanı Merkel'in Federal Mecliste yaptığı konuşmada, Türkiye'nin önemli bir partner olduğunu dile getirmesi bu anlamda önemlidir. (Cumhuriyet Gazetesi, 2013), 4-5 Eylül 2014 tarihlerinde Galler'de yapılan NATO zirvesi "değerli yalnızlık" kavramının hemen akabinde ki günlere denk gelmiş ve değerli yalnızlık kavramının Türk Dış Politikasının da karşılığının olup olmadığı noktasında bir değerlendirme yapabilmek için gözler bu zirveye çevrilmiştir. Türkiye'deki bir kısım basın bu zirveyi, bu gözle takip etmişler, yayınladıkları haber ve fotoğraflarda yalnızlığın söz konusu olmadığını ifade etmişlerdir (Yeni Şafak Gazetesi, 06 Eylül 2014). Laçiner'e göre NATO zirvesine ilişkin basında lehde ve aleyhte

yapılan değerlendirmelerin de esasen altında, temelinde “değerli yalnızlık” kavramı ve tartışmaları yer almaktadır (Laçiner, 2014).

Mısır ve Suriye başta olmak üzere, Ortadoğu politikalarına bağlı olarak uluslar arası başat güçler ve uluslar arası kuruluşlar vb. tarafından Türkiye'nin yalnızlığa itilmesi durumunun söz konusu olmadığı görülmektedir. Türkiye'nin ittifaklar ve üye olduğu kuruluşlardaki faaliyetlerinde her hangi bir sınırlama da söz konusu olmamıştır. Türkiye bir yaptırım veya ambargoya da maruz kalmamıştır. Uluslar arası yapı içerisindeki güçlü aktör devletlerle ikili diplomatik ve askeri ilişkilerinde de bir gerileme gündeme gelmemiştir. Topyekun bir tavırla karşılaşmadığı gibi, hakim hegamon güçlerin tek taraflı kararları ile ilişkileri etkileyecek, tek taraflı adımlarla tek taraflı ilişkileri kesme vb. tutumlar ile de karşı karşıya kalmamıştır.

Dolayısıyla mevcut tablo, bölgesel etkisi olan, küresel bir yalnızlık ortaya çıkarmayan, birkaç bölgesel ülke ile ilişkilerdeki bozulma halidir. Sistem içerisinde güçlü aktör olmayan birkaç ülke ile ilişkilerde görülen sorunlar “yalnızlık” kavramının içerisinde dolurmamaktadır.

“Değerli yalnızlık” üzerinden yapılan değerlendirmelerde sıkça Suriye ve özellikle de Mısır konularında Türk Dış Politikasının hata yaptığı, bu iki ülkenin de ilişkileri kopartarak Türkiye'yi yalnızlığa ittiği ifade edilmektedir. Oysaki Mısır ve Suriye'de yaşanan hadiselerle birlikte, Mısır ve Suriye'nin Türkiye ile ilişkilerini kopartmasından daha ziyade, Türkiye'nin ilişkileri askıya alma adımları attığı görülmektedir. Yani iki devlet arasında Türkiye yalnızlığa terk edilen değil, diğer ülkeyi yalnızlığa terk eden konumunda olmayı amaçlayarak hareket etmiştir. Her ne kadar diplomatik olarak Türk Büyükelçisi'ni istenmeyen adam olarak ilk ilan eden taraf Mısır olmuşsa da, sürecin bu şekilde gelişeceğini göze alarak hareket eden taraf Türkiye olmuştur.

Krizin temelinde Mısır'ın seçilmiş Cumhurbaşkanı olan Mursi'nin, 3 Temmuz 2013 tarihinde General Sisi tarafında askeri darbe ile görevden uzaklaştırılması ve tutuklanması yer almıştır. Türkiye'de hükümetin yanı sıra iktidar ve muhalefet partileri olmak üzere en üst düzeyde en sert şekilde bu darbeye tepki göstermiş (Habertürk, 2013), uluslar arası kuruluşlarda BM nezdinde darbeye karşı tepkilerini koymaları noktasında girişimlerde ve çağrılarda bulunmuştur (Hürriyet Gazetesi, 2014, 25 Eylül). Nitekim Afrika Birliği de darbe nedeniyle Mısır yönetimini yalnızlaştırmak adına, darbenin hemen ertesinde bir adım atarak Mısır'ın Afrika Birliği üyeliğini askıya almış, Anayasal düzen sağlanana kadar Mısır'ın faaliyetlere katılamayacağını ilan etmiştir (BBC, 2013), Dolayısıyla zayıfta olsa yalnızlaştırılmaya çalışılan tarafın Mısır olduğu görülmektedir.

Darbe yapılan ülkelerin, diğer ülkelerle ikili ve uluslar arası olan kuruluşlarla olan çoklu ilişkilerinin zedelendiği ve yalnızlaştırılmaya yönelik adımlar atıldığı, tepkilere maruz kaldığı da tarihte örneklerine rastlanılan hususlardır. Örneğin 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), Türkiye ile olan ilişkilerini dondurmuş, askıya almıştır. Türkiye'nin ısrarlı görüşme talepleri neticesinde Konsey Türkiye'yi dinlemeyi kabul etmiş, ancak görevlendirdiği heyete; Türkiye'yi sadece dinlemelerini, ilişkilerin görüşme şekline dönüşmemesini, askeri yönetim ile konuşuluyor ve onaylıyor şeklinde bir izlenim verilmemesi talimatını vermiştir (Briand, 2000: 83-84). Darbe neticesinde verilen idam kararlarına AET'nin tepkileri de aynı minvalde devam etmiştir. 23- 27 Eylül 1961'de AET'nin Brüksel'deki Dışişleri Bakanları Toplantısı'nda, Dönem Başkanı Fransa'nın Dışişleri Bakanı Couve De Murville; müzakere ettiği insanların idam edilmesinden hoşlanmadığını, Türkiye ile müzakerelerin hemen durdurulması gerektiğini ifade etmiştir (Briand, 2000: 111).

Gerek günümüzde gerekse tarihteki örnekler, darbe yönetimlerinin başka ülkeleri yalnızlığa iten taraf olmadıklarını, yalnızlığa terk edilen taraf olduklarını göstermektedir. Darbe yönetimleri kendi ülkelerini yalnızlığa maruz bırakmaktadırlar.

Kavramın gerek ortaya çıkışı ve gerekse üzerindeki tartışmalar ve pratik hadiseler birlikte değerlendirildiğinde, Türk Dış Politikası niteliği üzerinden yapılan bir tartışma neticesinde literatür “değerli yalnızlık” kavramını kazanmıştır. Yine pratik hadiselerle birlikte yapılan değerlendirmelerde Türk Dış Politikası'nın reel niteliğinin “değerli yalnızlık” kapsamında olmadığı görülmektedir. Literatürün, disiplin içerisindeki bu kavramsal kazanımı önemlidir. Kavramlar tek bir hadiseye hasredilmeden günün birinde kavramın kapsamına muvafık bir hadisede kullanılma potansiyeline sahiptirler. Kavramlar ve kuramlar disiplinin gelişmesine, zenginleşmesinin ana faktörüdürler.

5. Türk Dış Politikasında “Şuurlu Dinamizm” Kavramı

Türk Dış Politikası üzerinden bugün ortaya atılmış, üretilmiş “değerli yalnızlık” kavramının bugünkü politikayı reel olarak karşılamadığı, ancak bir kenara not edildiği hususu gibi, geçmişte üretilmiş ve bugün tartışılması gereken bir başka kavram daha bulunmaktadır. Bu “Şuurlu Dinamizm” kavramıdır.

Kavramın ortaya çıkışı yine hem bir bilim adamı kimliği bulunan ve hem de aynı zamanda aktif siyasette yer alan bir ismin, Prof. Dr. Hikmet Bayur'un meclis kürsüsünden yaptığı konuşmaya kadar uzanmaktadır.

Bayur 25.02.2015 tarihinde Meclis kürsüsünden;

“.....dış politika ile ekonomi arasında çok yakınlık vardır, eskiden böyle değildi, Şimdi Hükümetin dış politikasını ele alırsak şu suretle tavsif edebiliriz: Şuurlu dinamizm. O şuurlu biçimde, dinamiklidir. Her bakımdan NATO ve CENTO ile hem dostluk havası içinde hem de tam bir güvenlik içinde yaşıyoruz. Dışişleri Bakanlığımız kimseden bir şey istemiyoruz, diyerek herkesle dost geçinmeye çalışarak hem askerî hem iktisadi bakımda güvenimizi sağlamıştır. Bu, memleketimiz için büyük bir kazançtır.

İkincisi de dış siyasamız kalkınmamızı destekliyor. Biraz önce Bakan arkadaşımızın söyledikleri, müjdeledikleri şeyler de bunu teyid ediyor. Yani bizim kalkınmamız bütün dostlarımızı ilgilendiriyor. Ve hepsi bize imkân dairesinde yardıma devam ediyorlar ve edeceklerdir. Bu da bizim için büyük bir kuvvettir. Avrupa'da, meselâ NATO çevrelerinde geçen yıl Londra'ya gittiğimde gördüm bize karşı tam bir Avrupalı muamelesi yapılıyor. Memleketimizi temsilen giden delegelere, tam bir batılı gibi, batı kültürüne, batı zihniyet ve anlayışına sahip bir Avrupalı gibi muamele ediyorlar. Şarklı muamelesi yapılmıyor. Avrupa'da konuşurken, şarklıya başka, garplıya başka bir gözle bakarlar. Bizim için bu fark kalkmıştır. Bizi bugün sadece Batılı sayıyorlar, batılı anlayışını vermekteyiz.

Şimdiki, mevkiimiz hakkında örnek vermek lâzım gelirse; Avrupa ve Amerika gazetelerinde çıkan bir haberi anmak yeter. Zirve Konferansında NATO'nun görüşleri ele alınsın ve o esaslar dairesinde görüşme yapılsın diyen bizim Hükümetimizin ileri sürdüğü nokta-i nazar kabul edilmiştir. Ben bunu Bakandan duymadım; gazetelerde gördüm. Böyle umumi bir haber uydurma olamaz. Bu bir dinamizmdir. Bu bizim NATO'daki mevkiimizi ve dayanışma üzerine kurulmuş siyasetimizi teyit eden bir yöndür, bir dinamizm örneğidir. Kıbrıs işi de büyük bir dinamizm eseridir.

Hiçbir ahdî ilgimiz kalmamış bulunan bir yere tekrar ayak basıyoruz, hak sahibi oluyoruz. Bu büyük bir başarıdır. Kolay kolay elde edilemez yeni bir hukuk anlayışı meydana geldi ki, bir yerde bir azınlık oldu mu o azınlıkla alâkalı olan ve aynı ırktan olan Devlet onun işine karışabiliyor, onunla ilgilenebiliyor, bu büyük bir muvaffakiyettir. Bu diplomatik hukuk sahasında

yeni bir ilk, adıdır. Görülüyor ki, Türk Devleti yeni yeni haklar elde edebiliyor. Mevcut dostlukları bozarak değil, takviye ederek elde ediyor.”

(TBMM, 1960: 509), cümlelerini içeren bir konuşma yapmıştır.

Bayur’un konuşmasında en dikkat çeken ve kavramsallaşmaya yönelik olan, tanım ve tavsif içeren cümle “*Şimdi Hükümetin dış politikasını ele alırsak şu suretle tavsif edebiliriz: Şuurlu dinamizm. O şuurlu biçimde, dinamiktir.*” cümlesidir. Cümlenin kendisinde bir tanımlama bir tavsif olduğu açık açık vurgulanmakta, belirtilmektedir. Bu cümle içerisinde yer alan “**Şuurlu Dinamizm**” ifadeleri kavramsallaştırılabilecek bir özellik taşımaktadır.

Bayur, konuşmasının içerisinde “şuurlu dinamizm” sonucuna nasıl vardığını, gerekçelerini, hangi durumlar ve gelişmelere bağlı olarak dış politikanın bu şekilde bir vasıf kazanacağını da belirtmiştir. Bayur’un konuşmasında dış politikada atılan adımlar, uluslar arası kuruluşlarla olan ilişkilerin çerçevesi, bunların yanı sıra ekonomik gelişmeler ve kalkınma hamlelerinin dış politika ile bağlantıları gerekçe olarak sunulmuştur.

Dönemin iç politik tartışmaları, iki kutuplu dünyanın oluşturduğu bağımlı konjonktürel yapısal durum, ülkedeki ekonomik gelişmişlik ve yatırımların hacmi, uluslararası kuruluşlarla yeni başlayan ilişkiler, askeri kapasite vb. gibi çok sayıdaki faktör bu kavramın duyulmasını, gündem olmasını, siyaset, kamuoyu ve bilimsel alanda tartışılmasına uygun bir ortam sağlamamıştır. Ancak bu ifadeler günün birinde tartışılmak ve kavramsallaştırılmak üzere kayıtlara zabıtlara geçmiştir.

“Değerli yalnızlık” kavramı bugünün reel durumunu karşılamadığı gibi “şuurlu dinamizm” kavramı da kendi döneminin reel politikası ile çok örtüşmemektedir. İki kutuplu dünyanın değişmesi, Türkiye’nin uluslar arası ilişkilerdeki çok yönlü, boyutlu politikaları, bölgesel ve küresel güç olmayı hedeflediğinin hükümet programlarında belirtilmesi, uluslar arası örgütlerdeki konumu, ekonomik ve askeri sanayi konusundaki adımları “Şuurlu Dinamizm” kavramı üzerinden bir Türk Dış Politikası analizi yapmaya, bu kavram üzerinden tartışma ve değerlendirmeye imkân tanımaktadır. Günümüz Türk Dış Politikasını “değerli yalnız” olarak değil “Şuurlu Dinamizm” olarak nitelendirmek daha reel bir yaklaşım olacaktır.

Bayur, konuşmasında şuurlu dinamizm nitelendirmesine dayanak olarak ekonomik kalkınma ve uluslar arası örgütlerle olan ilişkileri göstermektedir. Bu bağlamda örneğin Türkiye’nin 2002 yılında Afrika’da 12 olan temsilcilik sayısının, 2015 yılına gelindiğinde 39’a ulaşmış olması ve yine Afrika’da Ticaret Müşavirliği Ataşeliği bulunan ülke sayısının 23’ ulaşması dinamik bir politikanın neticesi olarak değerlendirilebilir. (Anadolu Ajansı, 2015)

Türkiye Cumhuriyeti pasaportuna sahip olan vatandaşların 2002 yılında vizesiz seyahat edebilecekleri 2002 yılında 42 iken, bu sayı 2015 yılına gelindiğinde 70 ülkeye ulaşmıştır (Kamu Diplomasisi Kurumu, 2015). Bu şekilde bir artışın dışa dönük diplomatik çabalar ile sağlanabileceği, dinamik bir politika ile mümkün olabileceği söylenebilir.

Türkiye'nin 2009-2010 dönemi için Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Geçici üyeliğine aday olması, seçilmek için çaba sarf etmesi ve seçilmesi de şuurlu bir dinamizm gerektirmektedir. Oy kullanan 192 üyeden 151'inin oyunu alarak seçilmesi ise elde edilen sonucun önemini ve kapasitesini ortaya koyan somut bir veridir (NTV, 2008)

“Şuurlu dinamizm” ifadeleri kavramsallaştırılmış ve tanımlanmış olarak, uluslar arası ilişkiler disiplini ve literatürü içerisinde tartışılması değerlendirmeye dahil edilmesi, üzerinden değerlendirmeler yapılması gereken bir kavramdır. Kavramın disiplin içerisinde kendisine bir yer bulması, disiplinin genişlemesi ve zenginleşmesi adına bir kazanımdır. Kavram dış politika literatürüne uygun bir kavram olması hasebiyle zabitlerden, disipline taşınmalıdır.

7. Sonuç

Kavramların ve kuramların hadiselerden farkı hadiselerden ömür ve etkilerinin daha uzun süreli olmasıdır. Vakalar ve olgular üzerinden üretilen kavramlar, sadece menşeyini aldığı hadise ile sınırlı kalmamakta, sonraki dönemlerde ortaya çıkan benzer hadiseleri nitelendirmek üzere de kullanılmaktadır. Kavramların ve kuramların bu genel karakteristiği onların bir bilim disiplini oluşturmalarına da neden olmaktadır. Her yeni hadise, her yeni kavram ve kuram disiplinlerin genişlemesini, gelişmesini sonuç vermektedir.

Bir kısım kavramlar ve kuramlar ile ilişkilendirilmek istenen hadiseler zaman zaman birebir örtüşmeyebilmektedir. Üretilen bir kavram kendi dönemine muvafık düşmeyebilmekte, ancak başka bir zaman diliminde başka bir hadiseyle uyuşabilmektedir. İleri sürüldüğü anda cari olmayan bir kavram veya kuram geçmişte olan bir hadiseyi açıklayabileceği gibi gelecekte olan bir hadiseyi de nitelendirme potansiyeline sahiptir. Aynı şekilde geçmişte ileri sürülmüş bir kavram da günümüze bakabilmektedir.

“Değerli yalnızlık” kavramı günümüzde ileri sürülen ve Türk Dış Politikasını nitelendirmek için etrafında tartışmalar oluşturmuş yeni ve farklı bir kavramdır. Ancak kavram etrafındaki tartışmalar irdelendiğinde, kavramın mahiyetiyle günümüz Türk Dış Politikasını nitelendirme noktasında reel politiğin örtüşmediği görülmektedir. Kavram gelecekte muhtemel başka hadiselerle ilgili olarak, başka dönemleri veya ülkeleri nitelendirebilme potansiyeline sahiptir ve bu amaçla bilimsel literatüre not edilmelidir.

“Şuurlu dinamizm” kavramı da geçmişte ileri sürülmüş, tanımı yapılmış bir kavramdır. Ancak ileri sürüldüğü dönemi tam olarak nitelendirme hususiyetine sahip olmadığı söylenebilir. “Şuurlu dinamizm” kavramı günümüz Türk Dış Politikasını nitelendirmeye daha uygun bir kavram olarak görülmektedir. Geçmişte dile getirilmiş bu kavram günümüzde bilimsel alana taşınmak üzere disiplin içerisinde tartışmaya açılmalıdır.

Bu çalışmada her iki ifade de pratik hadiselerden hareketle teorik zemin ve disiplin içerisinde kavramsallaştırılmaya çalışılmış ve tartışmaya konu edilmiştir.

Kaynakça

Acet, M.(2013). Değerli Yalnızlık Operasyonu, Haber 7, (<http://www.haber7.com/yazarlar/mehmet-acet/1064598-degerli-yalnizlik-operasyonu>), (30.05.2015).

Anadolu Ajansı (2014). Bu Bölgede, Coğrafyada Biz de Varız, (<http://www.aa.com.tr/tr/politika/334135--erdogan-gurbetcilere-sesleniyor>), (24.05.2014).

Anadolu Ajansı (2015). Türkiye ile Afrika Ülkeleri Arasındaki Dış Ticaret Hacmi, (<http://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/485760--afrika-ile-ticaret-hacmi-5-yilda-yuzde-40-artti>), (30.03.2015).

Aslan, H. (2014). Türkiye'nin 'Değerli Yalnızlığı ve Değersiz Yalnızlar, *Milat Gazetesi*, (<http://www.milatgazetesi.com/turkiyenin-degerli-yalnizligi-ve-degersiz-yalnizlar/64360/>), (30.05.2015).

Baharçipek, A., 'Uluslar arası Kuruluşların İşlevleri', *T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu*, ss.238, (<http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/BAHAR%20C3%87%20C4%B0%20C3%87EK-Abdulkadir-ULUSLARARASI-KURULU%20C5%9ELARIN-%20C4%B0%20C5%9ELEVLER%20C4%B0.pdf>), (30.05.2015).

BBC Türkçe (2013). Erdoğan'dan Batı'ya 'Mısır Darbesi' Eleştirisi, (http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2013/07/130705_misir_cuma_gosteri), (05.07.2013).

Belge, M. (2015). Bir Gün Tek Başına, *Taraf Gazetesi*, (<http://www.taraf.com.tr/yazarlar/bir-gun-tek-basina/>), (18.04.2015).

Birdişli, F. (2011). Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel ve Düşünsel Temelleri, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31 (2).

Boynukalın, A. (2013). Değerli Yalnızlık, Değersiz Entelektüel, *Yeni Şafak Gazetesi*, (<http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/abdurrahimboynukalin/degerli-yalnizlik-degersiz-entelektuel/39293>), (28.08.2013).

Briand, M. A. (2000). *Türkiye'nin Avrupa Macerası 1959- 1999*, Doğan Kitap Yayınları, İstanbul.

Bulut, S. (2008). Sovyet Tehdidine Karşı Güvenlik Arayışları: I. ve II. Menderes Hükümetlerinin (1950-1954) NATO Üyeliği VE Balkan Politikası, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, Sayı 41

Cerrahoğlu, N. (2013). Mısır Büyükelçisinin Kovulması ve Değerli Yalnızlık, *CumhuriyetGazetesi*, (http://www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/12547/Misir_Buyukelcisinin_Kovulmasi_ve_Degerli_Yalnizlik.html), (24 Kasım 2013).

Cumhuriyet Gazetesi (2013). Merkel : Türkiye Önemli Bir Partner, (http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/430272/Merkel_Turkiye_onemli_bir_partner.html#), (27.06.2013).

Çandar, C. (2013). 'Türkiye'nin Değerli Yalnızlığı veya Etkisiz Dış Politikası,' *Radikal Gazetesi*, (http://www.radikal.com.tr/yazarlar/cengiz_candar/turkiyenin_degerli_yalnizligi_ya_da_etkisi_z_dis_politikasi-1146621),(18.08.2013).

Çavuş, T. (2012), Dış Politikada Yumuşak Güç Kavramı ve Türkiye'nin Yumuşak Güç Kullanımı, *Kahraman Maraş Sütçü İmâm Üniversitesi İİBF Dergisi*, (2).

Çelik, A. H. (2014). Türk Dış Politikası: “Şuurlu Dinamizm mi?” “Değerli Yalnızlık mı?”, *Akademik Perspektif*, (<http://akademikperspektif.com/2014/09/14/turk-dis-politikasi-suurlu-dinamizm-mi-degerli-yalnizlik-mi/>), (14.09.2014).

Demokrat Parti (2013). Türkiye, Büyük Risklerle Karşı Karşıyadır, (<http://www.dp.org.tr/Default.aspx?islem=haberDetay&modul=5&id=307#.VavfrHkVhMs>), (08.09.2013).

Erkan, S. (2014). Sovyet İnan İlişkileri (1979-1989), *Akademik Ortadoğu Dergisi*, 8(2), ss. 161-182

Ertem, B. (2009). Türkiye ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21).

Gönlübol, M. (2000). *Uluslararası Politika İlkeler Kavramlar Kurumlar*, Siyasal Kitabevi, 5. Baskı, Ankara.

Güranlı, Z. (2013). Dış Politikada 'Değerli Yalnızlık' Dönemi, Hürriyet Gazetesi, (<http://www.hurriyet.com.tr/planet/24553602.asp>), (21.08.2013).

Habertürk (2013). Mısır'daki Kanlı Saldırıya Türkiye'den İlk Tepkiler, (<http://www.haberturk.com/gundem/haber/864138-misirdaki-kanli-saldiriya-turkiyeden-ilk-tepkiler>), (27.07.2013).

Haberiniz (2014). (http://www.haberiniz.com.tr/yazilar/haber91107-Yusuf_Halacoglu_Degerli_Yalnizlik_Zavalli_Yalnizliga_Dogru_Pupa_Yelken_Gitmektedir.html), (04.09.2014).

Hürriyet (2013). Reuters'tan "Değerli Yalnızlık" Analizi, (<http://www.hurriyet.com.tr/planet/24744672.asp>), (19.09.2013).

Hürriyet Gazetesi, 'Mısır'dan Erdoğan'ın Açıklamalarına Kınama', (<http://www.hurriyet.com.tr/dunya/27271190.asp>), (25.09.2014).

Ilıcak, N. (2013). Değerli Yalnızlık, *Sabah Gazetesi*, (http://www.sabah.com.tr/Yaz_amlar/ilicak/2013/08/22/degerli-yalnizlik), (22.08.2013).

Kamu Diplomasisi Kurumu, Türk vatandaşları 70 ülkeye vizesiz seyahat ediyor, (<http://kdk.gov.tr/sayilarla/turk-vatandaslari-70-ulkeye-vizesiz-seyahat-ediyor/10>)

Kocabıyık, H. (2013). 'Değerli Yalnızlık', *Yeni Asır Gazetesi*, (http://www.yeniasir.com.tr/yazarlar/huseyin_kocabiyik/2013/08/23/degerli-yalnizlik), (23.08.2013)

Laçiner, S. (2014). NATO Zirvesi: Türkiye İle Batı Arasındaki Makas Açılıyor mu?, *İnternethaber*, (<http://www.internethaber.com/nato-zirvesi-turkiye-ile-bati-arasindaki-makas-aciliyor-mu-16604y.htm>), (09.12.2014).

Malatyabeydağı (2014). Ağbaba: Ortadoğu Kan Ağlarken Değerli Yalnızlık Tezine Sarılıyorlar, Yayın Tarihi (<http://www.malatyabeydagi.com/haber/2381/agbabaortadogu-kan-aglarken-degerli-yalnizlik-tezine-sariliyorlar.html>), (01.09.2014).

NTV (2008). Türkiye Bm Güvenlik Konseyi Üyesi Oldu, (<http://arsiv.ntv.com.tr/news/462831.asp>), (20.10.2008).

Özçelik, M. (2012). İkinci Dünya Savaşı'nda Türk Dış Politikası, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29 (2),

Özlük, E. (2009). Gelenekselcilik Davranışsalılık Tartışmasını Bağlamında Anlamak, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 64(3), ss.297-220

Resmi Gazete (2011). 61. Hükümet Programı, (<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/07/20110717-1.htm>), (17.07.2011)

Sander, O. (2001). *Siyasi Tarih 1918-1994*, İmge Yayınları, 9. Baskı

Sarı, B. (2012). Amerikan Ulusal Çıkarları ve Afrika, *Ankara Üniversitesi Afrika Çalışmaları Dergisi*, 1(2).

Semerci, Y. (2013). Değerli Yalnızlık Ne Demek?, *Haber Türk Gazetesi*, (<http://www.haberturk.com/yazarlar/yavuz-semerci/871027-degerli-yalnizlik-ne-demek>), (22.08.2013).

Şafak, N. (2003). *Osmanlı Amerikan İlişkileri*, Osmanlı Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul

Şener, B. (2013). Dış Politikada Değerli Yalnızlık ya da Yanlış Hesabın Şam'dan Dönmesi, *21. Yy Türkiye Enstitüsü*, (<http://www.21yyte.org/tr/arastirma/milli-guvenlik-ve-dis-politika-arastirmalari-merkezi/2013/09/24/7226/dis-politikada-degerli-yalnizlik-ya-da-yanlis-hesabin-samdan-donmesi>), (24.09.2013).

T.B.M.M. (2003). I. Erdoğan Hükümeti Programı (59. Hükümet), 22. Dönem, 8. Cilt, 49. Birleşim, (https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=118:37&v_meclis=1&v_donem=22&v_yasama_yili=&v_cilt=8&v_birlesim=049), (18.03.2003).

T.B.M.M. (2007). II. Erdoğan Hükümeti Programı (60. Hükümet), 23. Dönem, 1. Cilt, 8. Birleşim, (https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=10_5:126&v_meclis=1&v_donem=23&v_yasama_yili=&v_cilt=1&v_birlesim=008), (31.08.2007).

T.B.M.M. (2011). III. Erdoğan Hükümeti Programı (61. Hükümet), (<https://www.tbmm.gov.tr/hukümetler/HP61.htm>), (30.05.2015).

T.B.M.M. (1960). Zabıt Ceridesi, Devre XI, Cilt 12, İçtima 3, Kırk Yedinci İnikat, 25.02.1960.

Tıraş, M., ‘İtibarsızlığın Adı Akp’de Değerli Yalnızlık Oldu,’ *Düzce Yerel Haber*, (<http://www.duzceyerelhaber.com/mehmet-tiras/25570-itibarsizligin-adi-akpde-degerli-yalnizlik-oldu>), (05.06.2014).

Türkmen, F. (2012). *Türkiye ABD İlişkileri*, Timaş Yayınları, İstanbul.

Yeşiltaş, M. ve Balcı A. (2011). AK Parti Dönemi Türk Dış Politikası Sözlüğü: Kavramsal Bir Harita, *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sakarya Üniversitesi Yayınları, 13(2).

Yeni Şafak Gazetesi (2014). NATO Zirvesi'ne Damga Vuran Kare, (<http://www.yenisafak.com.tr/politika/nato-zirvesine-damga-vuran-kare-682781>), (06.09.2014).

Yılmaz, S. (2015). *ABD, Monroe Doktrinine Dönebilir mi?*, İstanbul Aydın Üniversitesi Ulusal Güvenlik ve Strateji Araştırma Uygulama Merkezi Yayını, (http://usam.aydin.edu.tr/analiz/ABD_MONREO_DOKTRINI_NE_DoNEBiLiR_mi.pdf), (30.05.2015).